

ВИПАДКИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2022 Р. – ЗЛОЧИННІ НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Мішалов В. Д.¹, Ворошилов К. Ф.², Петрошак О. Ю.², Хижняк В. В.³, Моргун А. О.⁴

¹Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, м. Київ, Україна

²Київське обласне бюро судово-медичної експертизи, м. Київ, Україна

³Харківський національний медичний університет, м. Київ, Україна

⁴Харківське обласне бюро судово-медичної експертизи, м. Харків, Україна

Резюме. Наведений аналіз випадків сексуального насильства на тимчасово окупованих територіях Київської області у 2022 р., складена оцінка злочинних наслідків російської агресії, визначена роль судово-медичної експертизи в розслідуванні таких випадків.

Мета роботи. Аналіз випадків сексуального насильства, включаючи зґвалтування, що мали місце на тимчасово окупованих територіях Київської області у 2022 р., та визначення ролі судово-медичної експертизи під час розслідування цих злочинів.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження були 6 архівних «Висновків експертного дослідження» Київського обласного бюро судово-медичної експертизи, що стосувалися випадків сексуального насильства на тимчасово окупованих територіях Київської області у 2022 р. Для статистичної обробки кількісних даних були використані стандартні методи варіаційної статистики.

Результати. У всіх випадках сексуального насильства на тимчасово окупованих територіях Київської області протягом лютого-березня 2022 р. потерпілими були особи жіночої статі, зокрема неповнолітні. Вони зазнали катувань сексуального характеру, включаючи зґвалтування, з застосуванням фізичного насилля та погроз російськими військовослужбовцями, які, зі слів потерпілих, перебували в нетверезому стані, погрожували вогнепальною зброєю, здійснюючи постріли в стелю та підлогу житлового приміщення, примушуючи потерпілу особу вчиняти дії, що суперечать її волі. Формами сексуального насильства були: вербальне порушення гідності особи, статеві зносини природним (вагінально) і неприродним (орально, анально) шляхами без використання контрацептивних засобів. Насильницькі статеві акти тривали близько однієї години. Одразу чи в найкоротший термін після вказаних насильницьких дій потерпілі до лікувальних закладів за медичною допомогою і обстеженням не зверталися. Після деокупації в червні 2022 р. потерпілі зверталися до правоохоронних органів за фактами сексуального насильства та були обстежені в лікувально-діагностичних закладах м. Києва та Київському обласному бюро судово-медичної експертизи. При їх огляді будь-яких видимих тілесних ушкоджень на шкірних покривах у ділянках статевих органів і анального отвору та на доступних огляду слизових оболонках виявлено не було. Скарг на момент огляду потерпілі не пред'являли. Через значний строк, що пройшов від подій у лютому-березні 2022 р. до виконання в червні 2022 р. судово-медичних експертиз, відбір вмісту піхви, ротової порожнини та прямої кишки для проведення судово-імунологічного дослідження на наявність сперматозоїдів був недоцільним.

Висновки. У всіх випадках потерпілими були особи жіночої статі, зокрема неповнолітні, які зазнали катувань сексуального характеру, включаючи зґвалтування з застосуванням фізичного насилля та погроз. Вказані злочинні дії відповідають як Кримінальному кодексу України, так і «Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання», «Стамбульській конвенції», «Стамбульському протоколу» та «Римському статуту». Оскільки факти сексуального насильства жінок російськими військовослужбовцями під час окупації відбулися в березні-квітні 2022 р., а судово-медичне

дослідження потерпілих – червні 2022 р., то за великим розривом часу між цими подіями та відсутності фізичних проявів катувань сексуального характеру, включаючи зґвалтування, можливим було встановлення лише факту минулих статевих актів та обставин їх скоєння. Отже, встановлення факту зґвалтування належить правоохоронним органам. Важливою умовою виконання судово-медичної експертизи у випадках зґвалтування як основи доказової бази в кримінальному провадженні є своєчасність її проведення з урахуванням речових доказів і матеріалів документальної фіксації тілесних ушкоджень.

Ключові слова: судово-медична експертиза, тілесні ушкодження, сексуальне насильство.

Вступ. Внаслідок розгортання росією повномасштабної воєнної агресії проти України у 2022 році, що супроводжувалася та супроводжується злочинними діями, зокрема сексуальним насильством, актуальним є аналіз саме таких випадків, що відмічалися на тимчасово окупованих територіях, зокрема в Київській області. Сексуальне насильство – це будь-яка примусова сексуальна дія або використання сексуальності іншої людини [1]. Жертвою жорстокого поводження сексуального характеру, включаючи зґвалтування, можуть бути чоловіки та жінки, але найчастіше – це жінки.

У статті «Особливості механізму вчинення сексуального насильства на тимчасово окупованих територіях та його розслідування» А. Ф. Волобуєв [2] зазначає, що «під час війни (воєнного стану) сексуальним насильством називають зґвалтування або будь-який інший напад сексуального характеру, вчинений комбатантами стосовно жінок, чоловіків або дітей, яких часто вважають військовими трофеями» [2], що під час воєнних дій визнається не звичайним кримінальним правопорушенням, а порушенням міжнародного гуманітарного права та прав людини, підслідним Міжнародному кримінальному суду [2, 3].

Згідно з чинним Кримінальним кодексом України, способами сексуального насильства є такі дії насильника, що підлягають доведенню: здійснення акту сексуального характеру або проникнення (вагінальне, анальне, оральне) в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета; дії насильника з запобігання можливому опору, його подолання чи отримання формальної згоди до здійснення акту сексуального характеру [4].

Стамбульська конвенція «Конвенція ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» запобігає насильству проти жінок і домашньому насильству, сприяє боротьбі з цими явищами та відносить до кримінальних порушень категорії «насильство проти жінок», «сексуальне насильство, включаючи зґвалтування, тобто всі сексуальні активності з особою без її згоди» тощо [5]. Вона побудована на принципах «Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поводження і покарання», що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1984 р. [6], «Стамбульського протоколу» [7] та визначає рух українського суспільства вперед до вступу в ЄС та європейських цінностей [8], зокрема неприпустимості домашнього та сексуального насильства [9].

З огляду на те, що воєнна агресія російської федерації на території України триває і її наслідками можуть бути різні за формою злочинні дії, зокрема сексуальне насильство, доцільним, на наш погляд, є аналіз випадків катування сексуального характеру, включаючи зґвалтування, що відбувалися на тимчасово окупованій території Київської області.

Мета роботи. Аналіз випадків сексуального насильства, включаючи зґвалтування, що мали місце на тимчасово окупованих територіях Київської області у 2022 р., та визначення ролі судово-медичної експертизи під час розслідування цих злочинів.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження були 6 архівних «Висновків експертного дослідження» Київського обласного бюро судово-медичної експертизи, що стосувалися випадків сексуального насильства на тимчасово окупованих територіях Київської області у 2022 р. Для статистичної обробки кількісних даних були використані стандартні методи варіаційної статистики.

Результати. Аналізуючи «Висновки експертного дослідження», що стосувалися випадків сексуального насильства на тимчасово окупованих територіях Київської області протягом лютого-березня 2022 р., встановили, що в усіх випадках потерпілими були особи жіночої статі, зокрема неповнолітні. Вони зазнали катувань сексуального характеру, включаючи зґвалтування, з застосуванням фізичного насилля та погроз російськими військовослужбовцями, які, зі слів потерпілих, перебували в нетверезому стані, погрожували вогнепальною зброєю, здійснюючи постріли в стелю та підлогу житлового приміщення, примушуючи потерпілу особу вчиняти дії, що суперечать її волі.

Формами сексуального насильства були: вербальне порушення гідності особи, статеві зносини природним (вагінально) та неприродним (орально, анально) шляхами без використання контрацептивних засобів. Насильницькі статеві акти тривали близько однієї години. Одразу чи в найкоротший термін після вказаних насильницьких дій потерпілі до лікувальних закладів за медичною допомогою й обстеженням не зверталися.

Після деокупації в червні 2022 р. потерпілі зверталися до правоохоронних органів за фактами сексуального насильства та були обстежені в лікувально-діагностичних закладах м. Києва (КНП «Київська обласна клінічна лікарня») та Київському обласному бюро судово-медичної експертизи. При їх огляді будь-яких видимих тілесних ушкоджень на шкірних покриттях у ділянках статевих органів і анального отвору та на доступних огляду слизових оболонках виявлено не було. Скарг на момент огляду потерпілі не пред'являли.

Через значний строк, що пройшов від подій у лютому-березні 2022 р. до виконання в червні 2022 р. судово-медичних експертиз, відбір вмісту піхви, ротової порожнини та прямої кишки для проведення судово-імунологічного дослідження на наявність сперматозоїдів був недоцільним.

Отже, на основі проведеного дослідження ми можемо говорити про випадки катування сексуального характеру, включаючи зґвалтування жінок, у Київській області в лютому-березні 2022 р. Наведені вище факти є виразними порушеннями «Конвенції ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», що відносить до кримінальних порушень категорії «насильство проти жінок», «сексуальне насильство, включаючи зґвалтування, тобто всі сексуальні активності з особою без її згоди» тощо [5]. Також вони можуть бути кримінальним підґрунтям як стосовно сексуального насильства під час війни відповідно до «Римського статуту» (Міжнародного кримінального суду) за визначенням «зґвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусова вагітність, примусова стерилізація чи будь-яка інша подібна за тяжкістю форма сексуального насильства» [3], так і злочинами за Кримінальним Кодексом України [4].

У випадках зґвалтувань, що відбулися в березні-квітні 2022 р., з огляду на те, що клінічне та судово-медичне дослідження потерпілих відбулося в червні 2022 р., за умови значної різниці в часі можливим було встановлення та констатація лише факту минулих статевих актів [13] та обставин, за яких вони відбулися, тому встановлення факту зґвалтування у таких випадках належить до компетенції правоохоронних органів.

Слід нагадати, що судово-медична експертиза здатна встановити факт зґвалтування тільки за умов, коли наявними є: порушення цілісності дівочої пліви; тілесні ушкодження в ділянках статевих органів та анального отвору чи на інших ділянках тіла; сліди сперми на шкірі навколо зовнішніх статевих органів і в піхві тощо [13]. Це узгоджується з думкою А. Ф. Волобуєва, який зауважує: «...сліди сексуального насильства – джерела доказів. Зважаючи на значний відрізок часу, характерним для розслідування злочинів цієї категорії є зазвичай неможливість виявлення та фіксування матеріальних слідів вчинення дій сексуального характеру. Але ймовірно збереження слідів зґвалтування на одязі потерпілої особи, який належно зберігся до моменту відкриття кримінального провадження. Тому на деокупованих територіях переважним джерелом доказів про сексуальне насильство виступають показання потерпілих і свідків, які підлягають ретельному

фіксуванню і перевірянню, зокрема й з виявленням ознак тілесних ушкоджень статевих органів у потерпілих і відповідних слідів на одязі» [2].

Важливою для розслідування, оцінювання та доказів фактів катувань або неналежного поводження є документальна фіксація тілесних ушкоджень, оскільки основні медичні (фізичні) докази катувань надалі стануть основою судово-медичної експертизи та кримінального провадження. Нині відомі міжнародні та вітчизняні протоколи, методичні рекомендації, навчальні посібники тощо, що стосуються документування та розслідування різних форм насильства, зокрема сексуального характеру [7, 9-15], використання яких є доцільним.

Висновки.

1. У всіх випадках потерпілими були особи жіночої статі, зокрема неповнолітні, які зазнали катувань сексуального характеру, включаючи зґвалтування з застосуванням фізичного насилля та погроз. Вказані злочинні дії відповідають як Кримінальному кодексу України, так і «Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання», «Стамбульській конвенції», «Стамбульському протоколу» та «Римському статуту».
3. Оскільки факти сексуального насильства жінок російськими військовослужбовцями під час окупації відбулися в березні-квітні 2022 р., а судово-медичне дослідження потерпілих – червні 2022 р., то за великим розривом часу між цими подіями та відсутності фізичних проявів катувань сексуального характеру, включаючи зґвалтування, можливим було встановлення лише факту минулих статевих актів та обставин їх скоєння. Отже, встановлення факту зґвалтування належить правоохоронним органам.
4. Важливою умовою виконання судово-медичної експертизи у випадках зґвалтування як основи доказової бази в кримінальному провадженні є своєчасність її проведення з урахуванням речових доказів і матеріалів документальної фіксації тілесних ушкоджень.

Література

1. Вікіпедія. Сексуальне насильство [Інтернет]. 2016 [оновлено 2023 Бер 07; цитовано 2023 Жов 16]. Доступно: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE
2. Волобуєв АФ. Особливості механізму вчинення сексуального насильства на тимчасово окупованих територіях та його розслідування. Криміналістичний вісник. 2023;1(39):39-51. doi: 10.37025/1992-4437/2023-39-1-39
3. Верховна Рада України. Римський статут міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 року [Інтернет]. Київ: Верховна Рада України; 1998 [цитовано 2023 Жов 16]. Доступно: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
4. Верховна Рада України. Кримінальний Кодекс України: Статті 152 Зґвалтування, 153 Сексуальне насильство, 154 Примушування до вступу в статевий зв'язок від 05.04.2001 року № 2341-III [Інтернет]. Київ: Верховна Рада України; 2001 [цитовано 2023 Жов 16]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011 року [Інтернет]. Стамбул; 2011 [цитовано 2023 Жов 16]. Доступно: <https://rm.coe.int/1680093d9e>
6. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 року [Інтернет]. Організація Об'єднаних націй; 1984 [цитовано 2023 Жов 16]. Доступно: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text

7. Стамбульський протокол: посібник з питань ефективного розслідування і документування фактів катувань та іншого жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання. Женева: Організація Об'єднаних Націй; 2004. 131 с.
8. Кабінет Міністрів України. Постанова Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 25 жовтня 2017 року № 1106 [Інтернет]. Київ; 2017 [цитовано 2023 Жов 16]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#Text>
9. Higher School of Advocacy. Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті [Інтернет]. Київ; 2022 [оновлено 2022 Лис 30; цитовано 2023 Жов 16]. Доступно: <https://www.hsa.org.ua/blog/mizhnarodnyj-protokol-iz-dokumentuvannya-ta-rozsliduvannya-seksualnogo-nasylstva-v-konflikti-2>
10. Возніцина К, Сіренко Т. Особливості роботи з пацієнтами, які пережили полон та тортури, сексуальне насильство пов'язане з конфліктом. [Інтернет]. Київ; 2023 [цитовано 2023 Жов 21]. 48 с. Доступно: <https://umj.com.ua/uk/novyna-243884-osoblivosti-roboti-z-patsiyentami-yaki-perezihili-polon-torturi-ta-seksualne-nasilstvo>
11. Бабкіна ОП, Данильченко СІ, Косован МІ, Бенаїсса МВ, Нікоян АА. Алгоритм дії лікаря при фіксації сексуального насильства під час збройних конфліктів та воєнного стану в Україні. Український журнал медицини, біології та спорту. 2022;7(5):195-203. doi: 10.26693/jmbs07.05.195
12. Бабкіна ОП, Яворовський ОП, Скалецький ЮМ. Методичні рекомендації для медичних працівників щодо фіксації тілесних ушкоджень у пацієнтів [Інтернет]. Київ; 2023 [цитовано 2023 Жов 21]. 32 с. Доступно: <http://ir.library.nmu.com/handle/123456789/9098>
13. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної цитології бюро судово-медичної експертизи. Наказ МОЗ України від 17.01.1995 № 6 [Інтернет]. Київ: МОЗ України; 1995 [цитовано 2023 Жов 21]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0251-95#Text>
14. Zarbailov N, Sagaidac I, Eremciuc R, Pădure A. Managementul clinic al cazurilor de viol (ordin MS nr.908 din 30.09.2021). Protocolul clinic standardizat [Internet]. Chişinău; 2021 [cited 2023 Oct 16]. Available from: https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/managementul_clinic_al_cazurilor_de_viol._protocol_clinic.pdf
15. Пэдуре А, Цуркан-Донцу А. Насилие в семье и гендерное насилие. Кишинэу; 2022. 187 с.

References

1. Wikipediia. Seksualne nasylstvo [Sexual violence] [Internet]. 2016 [оновлено 2023 Бер 07; цитовано 2023 Жов 16]. Доступно: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE (in Ukrainian)
2. Volobuiev AF. Osoblyvosti mekhanizmu vchynennia seksualnogo nasylstva na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh ta yoho rozsliduvannia [Features of the mechanism of committing sexual violence in the temporary occupied territories and its investigation]. Kryminalistychnyi visnyk. 2023;1(39):39-51. doi: 10.37025/1992-4437/2023-39-1-39 (in Ukrainian)
3. Verkhovna Rada Ukrainy. Rymyskyi statut mizhnarodnoho kryminalnoho sudu vid 17.07.1998 roku [The Rome Statute of the International Criminal Court] [Internet]. Kyiv: Verkhovna Rada Ukrainy; 1998 [tsytovano 2023 Zhov 16]. Dostupno: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (in Ukrainian)
4. Verkhovna Rada Ukrainy. Kryminalnyi Kodeks Ukrainy: Statti 152 Zghvaltuvannia, 153 Seksualne nasylstvo, 154 Prymushuvannia do vstupu v statevyi zviazok vid 05.04.2001 roku № 2341-III

- [Criminal codex of Ukraine] [Internet]. Kyiv: Verkhovna Rada Ukrainy; 2001 [tsytovano 2023 Zhov 16]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (in Ukrainian)
5. Konventsiiia Rady Yevropy pro zapobihannia nasyilstvu stosovno zhinok i domashnomu nasyilstvu ta borotbu iz tsymy yavyshchamy vid 11.05.2011 roku [Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence] [Internet]. Stambul; 2011 [tsytovano 2023 Zhov 16]. Dostupno: <https://rm.coe.int/1680093d9e> (in Ukrainian)
  6. Konventsiiia OON proty katuvan ta inshykh zhorstokykh, neliudskykh abo takykh, shcho prynyzhuiut hidnist, vydiv povodzhennia i pokarannia vid 10.12.1984 roku [UN Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment] [Internet]. Orhanizatsiia Ob'iednanykh natsii; 1984 [tsytovano 2023 Zhov 16]. Dostupno: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text (in Ukrainian)
  7. Stambulskyi protokol: posibnyk z pytan efektyvnoho rozsliduvannia i dokumentuvannia faktiv katuvan ta inshoho zhorstokoho, neliudskoho chy takoho, shcho prynyzhuie hidnist, povodzhennia abo pokarannia [Istanbul Protocol]. Zheneva: Orhanizatsiia Ob'iednanykh Natsii; 2004. 131 s. (in Ukrainian)
  8. Kabinet Ministriv Ukrainy. Postanova Pro vykonannia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony vid 25 zhovtnia 2017 roku № 1106 [Resolution on the implementation of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand] [Internet]. Kyiv; 2017 [tsytovano 2023 Zhov 16]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
  9. Higher School of Advocacy. Mizhnarodnyi protokol iz dokumentuvannia ta rozsliduvannia seksualnogo nasyilstva v konflikti [International Protocol on Documenting and Investigating Sexual Violence in Conflict] [Internet]. Kyiv; 2022 [onovleno 2022 Lys 30; tsytovano 2023 Zhov 16]. Dostupno: <https://www.hsa.org.ua/blog/mizhnarodnyj-protokol-iz-dokumentuvannya-ta-rozsliduvannya-seksualnogo-nasyilstva-v-konflikti-2> (in Ukrainian)
  10. Voznitsyna K, Sirenko T. Osoblyvosti roboty z patsientamy, yaki perezhyly polon ta tortury, seksualne nasyilstvo pov'iazane z konfliktom [Peculiarities of working with patients who have survived captivity and torture, sexual violence related to the conflict] [Internet]. Kyiv; 2023 [tsytovano 2023 Zhov 21]. 48 s. Dostupno: <https://umj.com.ua/uk/novyna-243884-osoblivosti-roboti-z-patsiyentami-yaki-perezhyly-polon-torturi-ta-seksualne-nasyilstvo> (in Ukrainian)
  11. Babkina OP, Danylchenko SI, Kosovan MI, Benaissa MV, Nikoian AA. Alhorytm dii likaria pry fiksatsii seksualnogo nasyilstva pid chas zbroinykh konfliktiv ta voiennoho stanu v Ukraini [Doctor's Action Algorithm in the Fixation of Sexual Violence during Armed Conflicts and Martial Law in Ukraine]. Ukrainskyi zhurnal medytsyny, biolohii ta sportu. 2022;7(5):195-203. doi: 10.26693/jmbs07.05.195 (in Ukrainian)
  12. Babkina OP, Yavorovskyi OP, Skaletskyi Yu M. Metodichni rekomendatsii dlia medychnykh pratsivnykiv shchodo fiksatsii tilesnykh ushkozhen u patsientiv [Methodical recommendations for medical professionals regarding fixation of bodily injuries in patients] [Internet]. Kyiv; 2023 [tsytovano 2023 Zhov 21]. 32 s. Dostupno: <http://ir.library.nmu.com/handle/123456789/9098> (in Ukrainian)
  13. Pravyla provedennia sudovo-medychnykh ekspertyz (doslidzhen) u viddilenniakh sudovo-medychnoi tsytolohii biuro sudovo-medychnoi ekspertyzy [Rules for conducting forensic medical examinations (research) in forensic cytology departments of the forensic medical examination bureau]. Nakaz MOZ Ukrainy vid 17.01.1995 № 6 [Internet]. Kyiv: MOZ Ukrainy; 1995 [tsytovano 2023 Zhov 21]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0251-95#Text> (in Ukrainian)
  14. Zarbailov N, Sagaidac I, Eremciuc R, Pădure A. Managementul clinic al cazurilor de viol (ordin MS nr.908 din 30.09.2021). Protocolul clinic standardizat [Internet]. Chişinău; 2021 [cited 2023

Oct 16]. Available from: https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/managementul_clinic_al_cazurilor_de_viol_protocol_clinic.pdf

15. Pedure A, Tsurkan-Dontsu A. Nasilie v sem'e i gendernoe nasilie [Domestic violence and gender-based violence]. Kishineu; 2022. 187 s. (in Russian)

CASES OF SEXUAL VIOLENCE IN THE TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORIES OF THE KYIV REGION IN 2022 – CRIMINAL CONSEQUENCES OF RUSSIAN AGGRESSION

Mishalov V. D.¹, Voroshilov K. F.², Petroschak O.Yu.², Khizhnyak V. V.³, Morgun A. O.⁴

¹Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

²Kyiv Regional Bureau of Forensic Medical Examination, Kyiv, Ukraine

³Kharkiv National Medical University, Kyiv, Ukraine

⁴Kharkiv Regional Bureau of Forensic Medical Examination, Kharkiv, Ukraine

Summary. An analysis of cases of sexual violence in the temporarily occupied territories of the Kyiv region in 2022 is given, an assessment of the criminal consequences of Russian aggression is made, and the role of forensic medical examination in the investigation of such cases is determined.

Aim of the work. An analysis of cases of sexual violence, including rape, that took place in the temporarily occupied territory of the Kyiv region in 2022 and the determination of the role of forensic medical examination during the investigation of these crimes.

Materials and methods. The material of the research was 6 archival «Conclusions of expert research» of the Kyiv Regional Bureau of Forensic Medical Examination), which related to cases of sexual violence in the temporarily occupied territories of the Kyiv Region in 2022. For statistical processing of quantitative data, standard methods of variational statistics were used.

Results. In all cases of sexual violence in the temporarily occupied territories of the Kyiv region during February-March 2022, the victims were women, including minors. They were subjected to sexual torture, including rape, with the use of physical violence and threats by Russian servicemen who, according to the victims, were in an intoxicated state, threatened with firearms, fired shots into the ceiling and floor of the living space, and forced the victim to perform actions contrary to her will. The forms of sexual violence were – verbal violation of a person's dignity, sexual intercourse in a natural (vaginal) and unnatural way (oral, anal) without the use of contraceptives. The violent sexual acts lasted about one hour. Immediately or in the shortest possible time after the indicated violent acts, the victims did not go to medical institutions for medical help and examination. After the deoccupation in June 2022, the victims turned to law enforcement agencies for facts of sexual violence and were examined in medical and diagnostic institutions of the city of Kyiv and in the Kyiv Regional Bureau of Forensic Medical Examination. During their examination, no visible injuries were found on the skin in the areas of the genitals and anus or on the mucous membranes that could be examined. At the time of the inspection, the victims did not make any complaints. In connection with the considerable time that passed from the events in February-March 2022 to the performance of forensic medical examinations in June 2022, the selection of the contents of the vagina, oral cavity and rectum for forensic immunological examination for the presence of spermatozoa – was inappropriate.

Conclusions. In all cases, the victims were women, including minors, who were subjected to sexual torture, including rape with the use of physical violence and threats. These criminal actions correspond to both the Criminal Code of Ukraine and the «Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment and Punishment», the «Istanbul Convention», the «Istanbul Protocol» and the «Rome Statute». Since the facts of sexual violence against women by Russian servicemen during the occupation took place in March-April 2022, and the forensic medical examination of the

victims – in June 2022, due to the large time gap between these events and the absence of physical manifestations of sexual torture, including rape, it was possible to establish only the fact of past sexual acts and the circumstances of their commission. Therefore, establishing the fact of rape belongs to law enforcement agencies. An important condition for the performance of a forensic medical examination in cases of rape as the basis of the evidence base in criminal proceedings is its timeliness, taking into account physical evidence and materials documenting bodily injuries.

Keywords: forensic medical examination, physical injuries, sexual violence.

Відомості про авторів:

Мішалов В. Д. – доктор медичних наук, професор, професор кафедри морфології, клінічної патології та судової медицини Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика, м. Київ, Україна, e-mail: volodymyr.d.mishalov@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7617-1709

Ворошилов К. Ф. – начальник Київського обласного бюро судово-медичної експертизи, м. Київ, Україна, e-mail: voroshilovk@ukr.net

Петрошак О. Ю. – кандидат медичних наук, доцент, завідувач відділу комісійних судово-медичних експертиз Київського обласного бюро судово-медичної експертизи, м. Київ, Україна, e-mail: Petroshak@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-7659-7152

Хижняк В. В. – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри судової медицини та медичного правознавства Харківського національного медичного університету, м. Харків, Україна, e-mail: v.v.khyzhniak@gmail.com

Моргун А. А. – лікар судово-медичний експерт Харківського обласного бюро судово-медичної експертизи, м. Харків, Україна, e-mail: kharkivobsme@ukr.net

Information about authors:

Mishalov V. D. – Doctor of Medical Science, Professor, Professor of the Department of morphology, clinical pathology and forensic medicine of Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv, Ukraine, e-mail: volodymyr.d.mishalov@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7617-1709

Voroshilov K. F. – Head of the Kyiv Regional Bureau of Forensic Medical Examination, Kyiv, Ukraine, e-mail: voroshilovk@ukr.net

Petrochak O. Yu. – Candidate of Medical Science, Associated professor, the Head of The Department of Commission Forensic Medical Examinations of the Kyiv Regional Bureau of Forensic Medical Examination, Kyiv, Ukraine, e-mail: Petroshak@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-7659-7152

Khyzhniak V. V. – Candidate of Medical Science, Associated professor, Associated professor of the Department of Forensic Medicine and Medical Jurisprudence of Kharkiv National Medical University, Kharkiv, Ukraine, e-mail: v.v.khyzhniak@gmail.com

Morgun A. A. – forensic medical expert of the Kharkiv Regional Bureau of Forensic Medical Examination, Kharkiv, Ukraine, e-mail: kharkivobsme@ukr.net